

LANDSCAPE VOICES

MUSEUM AAN DE IJZER
DIKSMUIDE

INLEIDING

Landscape Voices is een **interactieve fietstocht** in het landschap waarin WO I zich afspeelde. Deze leerervaring combineert **vredeseducatie en erfgoededucatie** en wil leerlingen aanwakken om samen te reflecteren en discussiëren. Zo werken we o.a. aan historisch bewustzijn en burgerschap tijdens een fietstocht met jouw klaspeloton!

De fietstocht is een lus langs vijf of zes stopplaatsen. Bij elke stopplaats hoort een **opdracht en een dilemma**. Dit alles wordt gegidst door een eenvoudige app die alle deelnemers op hun **eigen smartphone** installeren op voorhand. In deze bundel vind je alles wat je nodig hebt als leerkracht om gezwind de tocht aan te vatten en te begeleiden.

Landscape Voices is een project van Provincie West-Vlaanderen in samenwerking met zes musea en bezoekerscentra: Atlantikwall Raversyde Oostende, In Flanders Fields Museum Ieper, Passchendaele Museum Zonnebeke, Interpretatiecentrum Plugstreet 14-18 Ploegsteert, Bezoekerscentrum Lijssenthoek Poperinge en Museum aan de IJzer Diksmuide.

(VIDEO) HANDLEIDING

De **handleiding** heeft de vorm van een compacte videopresentatie. In 10 minuutjes nemen we je als leerkracht mee door het **verloop** van de leeractiviteit. Voor elke stap geven we duidelijk aan wat de **leerlingen** doen en wat de rol van de **leerkracht** is. De handleiding **bekijk** je via de QR-code of via [deze link](#). Je kunt ook een PDF-export [downloaden](#) (zonder voice-over dan uiteraard).

WAT DOEN MET DEZE BUNDEL?

Instructies download ErfgoedApp en tour

- projecteer vooraf in de klas
- volg samen de instructies

Wegbeschrijving A en B

- scan de QR voor de digitale versie
- print 1x af voor onderweg
- je hoort ter plaatse of je in richting A of B fietst

Steekkaarten per stopplaats

- neem vooraf door
- print 1x af voor onderweg

Verwerking na de tocht

- neem vooraf door

Doelenlijst

- neem vooraf door

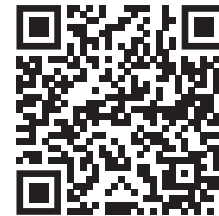
DAG KLAS!

EVEN IETS INSTALLEREN VOOR

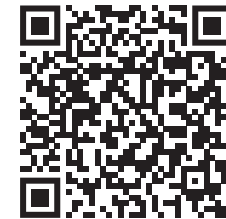

LANDSCAPE VOICES

1. Zet locatie en Bluetooth aan.
2. Download de **ErfgoedApp** (HeritageApp).

 App Store

 Google Play

3. Open de app en kies het **kompassicoon**.
4. Klik op het woord '**kaart**' en zoom in op Diksmuide.
5. Klik op de pin 'Landscape Voices - Diksmuide'.
6. Klik op '**start tour**'.
7. Bovenaan verschijnt een balkje met de naam van de tour. Die is nu gedownload.
8. Open via het **kaarticoon** ook al even de kaart zodat ook die ingeladen is.

FIETSKAART

Link fietskaart

Op PC: selecteer fietsroute A
Op GSM: klik op de titel onderaan en selecteer fietsroute A

Fietsknooppunten: 74-82-88-**stop 1**-85-**stop 2**-5-4-3-53-**stop 3**-47-54 (ga bij dit knooppunt even naar rechts tot je **stop 4**: de Groignebunker tegenkomt, keer daarna terug naar knooppunt 54)-51-71- **stop 5**-96-49-74

EERSTE STOP: DODENGANG (IJZERDIJK 65, DIKSMUIDE)

Vervolg je weg langs de IJzer. Je passeert hier de petroleumtanks. Sla daarna rechtsaf naar het fietspad Oud Stuivekens. Volg dit pad. Wanneer je op je route de tweede brug oversteekt, zie je je bestemming op de linkerkant.

DERDE STOP: BEGRAAFPLAATS OOSTKERKE (GAYENNESTRAAT, DIKSMUIDE)

Vervolg je weg op de Cayennestraat en negeer de doodlopende straat aan je rechterkant. Houd bij het volgende kruispunt rechts aan tot de splitsing met de Oude Zeedijk. Fiets op het kruispunt linksaf en vervolg je route langs het water tot de volgende splitsing met de Grote Beverdijkstraat. Sla daar rechtsaf over het water en fiets het vervolg van de route met het water aan je linkerkant tot je op je rechterkant de Groignebunker in het landschap ziet verschijnen.

VIJFDE STOP: BEGRAAFPLAATS SINT-JACOBSKAPELLE (SINT-JACOBSPLEIN, DIKSMUIDE)

Vervolg je route rechtdoor via de Kapellestraat. Je houdt bij de eerste splitsing links aan. Fiets een heel eind rechtdoor tot je de IJzer voor je ziet. Sla rechtsaf op de IJzerdijk. Links zie je opnieuw ons museum, je hebt je bestemming bereikt!

STARTPUNT: MUSEUM AAN DE IJZER (IJZERDIJK 49, DIKSMUIDE)

Start je route op de IJzerdijk in de richting van de verkeerslichten. Steek de brug niet over, maar blijf aan deze kant van de IJzer. Je houdt het water dus aan je rechterzijde tot je de eerste stop bereikt. Fiets langs de picknicktafel op het onverharde pad juist naast de IJzer tot aan de muizenval, het uiteinde van de Dodengang. Je ziet er ook een monumentje staan.

TWEEDE STOP: ONZE-LIEVE-VROUWEHOEKJE (OUD STUIVEKENS 2-6, DIKSMUIDE)

Stap de fiets weer op en vervolg je route. Sla bij de eerstvolgende splitsing linksaf naar de Viconiastraat. Negeer verder op je pad de doodlopende straat. Bij de volgende T-splitsing draai je naar rechts naar de Dodengangstraat.

Fiets rechtdoor tot je bij restaurant Lettenburg bent aangekomen. Je fietst even rechtsaf en dan meteen linksaf. Je vervolgt je weg met het restaurant op je linkerkant, je fietst nu in de Lettenburgstraat. Op je route fiets je over een spoorweg. Bij de eerstvolgende splitsing sla je linksaf naar de Cayennestraat. Je fietst hierbij over een brugje. Op je linkerkant, in de hoek, vind je de derde stop.

VIERDE STOP: GROIGNEBUNKER (GROTE BEVERDIJKSTRAAT, DIKSMUIDE)

Fiets even terug naar de vorige splitsing. Ga daar rechtsaf en vervolg de Oude Zeedijk. Ga rechtdoor tot de splitsing met de Rellemstraat, waar je linksaf fietst. Blijf in de Rellemstraat en houd links aan bij de eerstvolgende splitsing. Je ziet de IJzertoren in de verte! Je negeert de doodlopende straat. Bij de volgende splitsing fiets je opnieuw linksaf naar het Sint-Jacobsplein.

EINDPUNT: MUSEUM AAN DE IJZER (IJZERDIJK 49, DIKSMUIDE)

2,2 km

2,4 km

4,1 km

3,9 km

3,8 km

2,6 km

FIETSKAART

Link fietskaart

Op PC: selecteer fietsroute B
Op GSM: klik op de titel onderaan en selecteer fietsroute B

Fietsknooppunten: 74-49-96-**stop 1**-71-51-54 (ga bij dit knooppunt even naar links tot je **stop 2**: de Groignebunker tegenkomt, keer daarna terug naar knooppunt 54)-47-**stop 3**-53-3-4-5-**stop 4**-85-**stop 5**-88-82-74

EERSTE STOP: BEGRAAFPLAATS SINT-JACOBSKAPELLE (SINT-JACOBSPLEIN, DIKSMUIDE)

Vervolg je route en neem de eerste straat rechts richting de Rellemstraat. Je negeert de doodlopende straat. Houd rechts aan bij het kruispunt met de Jagersstraat. Bij de volgende T-splitsing fiets je rechtsaf op de Oude Zeedijk. Je houdt het water aan je linkerkant. Ga rechtdoor totdat je een splitsing tegenkomt van verschillende waterwegen, een soort van waterkruispunt. Fiets daar het water over en sla linksaf naar de Grote Beverdijkstraat en fiets rechtdoor tot je de Groignebunker op je rechterkant in het landschap ziet verschijnen.

DERDE STOP: BEGRAAFPLAATS OOSTKERKE (GAYENNESTRAAT, DIKSMUIDE)

Vervolg de Cayennestraat over het brugje tot het volgende kruispunt. Fiets daar rechtsaf richting de Lettenburgstraat. Op je rechterkant passeer je restaurant Lettenburg. Op dit kruispunt ga je even rechtsaf om dan de route weer linksaf te vervolgen richting Dodengangstraat. De tweede straat links sla je af. Dit is de Viconiastraat. Je negeert de doodlopende straat. Fiets rechtdoor en neem de eerste straat rechts richting Oud Stuivekens. Even verderop ligt de vierde stop.

VIJFDE STOP: DODENGANG (IJZERDIJK 65, DIKSMUIDE)

Fiets verder langs de IJzerdijk. Houd de IJzer aan je linkerkant. Vervolg de weg tot je het Museum aan de IJzer op je rechterkant ziet. Je hebt je bestemming bereikt!

STARTPUNT: MUSEUM AAN DE IJZER (IJZERDIJK 49, DIKSMUIDE)

Start je route op de IJzerdijk. Houd het water aan je linkerkant. Fiets bij de tweede splitsing naar rechts richting de Kapellestraat. Vervolg de weg tot je de eerste stop bereikt aan je linkerkant.

2,6 km

TWEDE STOP: GROIGNEBUNKER (GROTE BEVERDIJKSTRAAT, DIKSMUIDE)

Fiets even terug naar de vorige splitsing. Ga daar linksaf en vervolg de Oude Zeedijk. Houd het water aan je linkerkant. Fiets bij de volgende splitsing rechtsaf richting de Cayennestraat. Houd bij de volgende splitsing links aan en vervolg die straat tot je de derde stop van de route recht voor je ziet. Je negeert de doodlopende straat op je pad.

3,8 km

3,9 km

VIERDE STOP: ONZE-LIEVE-VROUWEHOEKJE (OUD STUIVEKENS 2-6, DIKSMUIDE)

Even voorbij de uitkijktoren sla je rechtsaf op het fietspad. Vervolg het Oud Stuivekenspad tot je opnieuw de IJzer bereikt. Sla op de IJzerdijk rechtsaf. Je passeert hier de petroleumtanks. Op je linkerkant passeer je de vijfde stop. Sla na de bocht met de vangrails in op het onverharde pad dat tussen de IJzer en de Dodengang in ligt. Fiets tot het uiteinde van de Dodengang, de muizenval. Daar staat ook een monumentje.

4,1 km

2,4 km

2,2 km

EINDPUNT: MUSEUM AAN DE IJZER (IJZERDIJK 49, DIKSMUIDE)

De stad Diksmuide was een belangrijke plek tijdens WOI, onder andere door haar strategische ligging aan de IJzer. Tijdens deze fietsroute bezoek en onderzoek je een gevarieerde verzameling oorlogssporen zoals een herdenkingsmonument, loopgracht, observatiepost, begraafplaatsen en bunker.

DILEMMA'S, BIJVRAGEN EN ACHTERGROND

Per stopplaats is er een steekkaart voor jou als leerkracht. Je vindt er een herhaling van het **dilemma** dat de leerlingen in de app krijgen. Via de **bijvragen** kun je de dilemmadiscussie verder modereren. De achtergrond is louter bedoeld om jou wat extra context te geven. Geef die informatie zeker niet voor de locatieopdracht mee aan de leerlingen.

FIETSVERHUUR

Fietsen kan je huren via [Buitenbeentje bvba](#) of [Huur-fiets](#).

WERKING ERFGUEDAPP

- **Check voor je start** of je bovenaan een balkje met de tournaam hebt staan. De tour is correct gedownload. Indien niet: check instructies in leerkrachtbundel p 3.
- **Open een punt op een stopplaats** via de pop-up. Of: kies het kaarticoon, klik op de dichtbijzijnde pin en dan op 'open'.
- **Naar de unlocker?** Keer terug naar het startscherm (bv. via naar rechts sliden, terugknop bovenaan ...) en klik op het reken-machine-icoon.
- **Een foto nemen** doe je met je gewone camera-app.
- **Als er iets misgaat**, ga je terug naar het startblad en open het punt opnieuw. Of: download de tour of de ErfgoedApp opnieuw.

STARTPUNT: MUSEUM AAN DE IJZER

Zowel route A als B starten en eindigen aan het Museum aan de IJzer, dat je voor of na je fietsroute kan bezoeken. Klik [hier](#) voor meer info.

ACHTERGROND VOOR DE LEERKRACHT

1 De IJzertoren heeft de vorm van een heldenhuldezerk, die je hier in de crypte ziet. De zerkjes werden geplaatst tijdens WOI en waren oorspronkelijk bedoeld voor katholieke, Vlaamse studenten. Later werd het een grafzerk voor alle gesneuvelde soldaten.

2 Op de toren staan twee verschillende boodschappen:

- Het letterwoord AVV-VVK, dat staat voor 'Alles Voor Vlaanderen, Vlaanderen Voor Kristus', is te lezen op het kruis bovenaan.
- Op de IJzertoren staat in 4 talen de boodschap 'Nooit meer oorlog - Plus jamais de guerre - Nie wieder Krieg - No more war'.

DODENGANG

DIKSMUIDE

DILEMMA

We moeten alle sporen van het oorlogsverleden bewaren, ook de vijandelijke.

Erfgoedsporen van de Duitsers moeten we beschermen.

OF

We moeten enkel Belgisch oorlogserfgoed bewaren.

Erfgoed van de vijand mag verdwijnen, enkel onze eigen soldaten moeten we eren.

BIJVRAGEN

- Wat versta je onder 'vijand' en 'bondgenoot', 'verliezer' en 'winnaar'?
- Moeten we ook monumenten van de 'vijand' bewaren? Waarom wel/niet? Hoe dan?
- Moeten we eigenlijk wel monumenten bewaren?
- Wie beslist welk erfgoed bewaard moet worden?
- Wat dan met erfgoed van bondgenoten (Brits, Canadees ...)?
- Hoe zou jij met oorlogserfgoed (bunker ...) omgaan, als die in jouw tuin zou staan?

UNLOCKCODE: 2009

ACHTERGROND VOOR DE LEERKRACHT

1 Tussen de Dodengang en de Duitse bunker staat een demarcatiepaal. Deze demarcatiepalen duiden in het landschap de grens aan tot waar de Duitsers tijdens WOI zijn gekomen. Ze waren aangebracht van de Noordzee tot aan de Zwitserse grens, langs het Westfront. Tijdens WOII schraapten de Duitsers de tekst van de palen of lieten ze de volledige demarcatiepaal weghalen. Op deze locatie zijn de letters weggeschrapt. Dit is niet het geval voor de demarcatiepaal bij OLV-Hoekje, die nog intact is.

2 De Dodengang werd gegraven op een strategische plek, dichtbij de petroleumtanks die je ook op de route passeert. Die tanks probeerde het Belgische leger in het voorjaar van 1915 in te nemen, maar tevergeefs. Daarom de keuze om richting de petroleumtanks een loopgracht te graven.

3 De Dodengang bleef bewaard, maar is niet authentiek. De Dodengang werd immers versterkt met beton. Pas sinds 2014 is een Duitse bunker, die enkele meters verderop ligt en wel authentiek is, toegevoegd aan de site. De bunker verloederde tussen de brandnetels en kreeg een lange tijd geen aandacht.

DILEMMA

Een religieus gebouw mag niet voor oorlogsdoeleinden gebruikt worden.

Een religieus gebouw mag enkel gebruikt worden voor religieuze rituelen.

OF

Een religieus gebouw mag wel voor oorlogsdoeleinden gebruikt worden.

Een religieus gebouw mag gebruikt worden als observatiepost, hospitaal, soldatenslaapplaats, wapendepot ...

BIJVRAGEN

- In welke omstandigheden mag een religieus gebouw gebruikt worden voor de oorlog?
- Voor welke oorlogsdoeleinden (bv. observatiepost, hospitaal ...) wel en voor welke niet?
- Wat versta jij onder 'religieus'?
- Mag een religieus gebouw gebruikt worden door een andere religie dan die waarvoor het gebouwd is? Waarom wel/niet?
- Welke andere functies kan een (leegstaand) religieus gebouw krijgen (bv. winkel, restaurant ...). Wat vind je kunnen en wat niet?

UNLOCKCODE: 3

ACHTERGROND VOOR DE LEERKRACHT

1 Tijdens de Eerste Wereldoorlog was deze plaats een belangrijke Belgische voorpost. De kerktoeren diende als observatiepost voor artilleriewaarnemers. Eén van hen was Pater Martial Lekeux, die hier verbleef van december 1914 tot mei 1916, toen zijn divisie werd afgelost. Na de oorlog kiest Lekeux er voor om opnieuw in het klooster te gaan. Hij nam zelf initiatief tot het bouwen van een gedenkkapel, gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw der Zege, vandaar de naam van de site.

2 Gedurende de eerste oorlogsjaren breidde deze wachtpost sterk uit. Deze voorpost lag in het onder water gezette gebied en was enkel bereikbaar via passerelles of loopbruggen. Er waren loopgraven en verbindingsgangen, schuilplaatsen en bunkers.

3 In Oud-Stuivekenskerke is naast de gedenkkapel, de ruïne van de toren, gedenktekens en een -zuil en een commandopost in de bunker, ook nog steeds een demarcatiepaal te zien die intact is.

Deze demarcatiepalen duiden in het landschap de grens aan tot waar de Duitsers tijdens de Eerste Wereldoorlog zijn gekomen. Ze waren aangebracht van de Noordzee tot helemaal aan de Zwitserse grens, langs het Westfront. Tijdens de Tweede Wereldoorlog schraapten de Duitsers de tekst van de palen of lieten ze de volledige demarcatiepaal weghalen. Op deze locatie zijn de letters nog intact. Dit is niet het geval voor de demarcatiepaal bij de Dodengang, waar de letters weg geschraapt zijn.

BEGRAAFPLAATS OOSTKERKE

DILEMMA

Blijven op de plek die je thuis was, een plek van zo veel oorlogsleed.

Een nieuwe toekomst opbouwen op de plek die je met je oorlogsherinneringen confronteert.

OF

Je thuis verlaten naar een plek met minder oorlogsherinneringen.

Letterlijk afstand nemen is de enige manier om je leven terug op te starten.

BIJVRAGEN

- Wat betekent 'thuis'? Hangt dit vast aan een plek?
- Vind je het zinvol of waardevol dat een volledig dorp een herdenkingsmonument wordt?
- Voor welke emotionele redenen zou je je dorp ergens anders heropbouwen?
- Voor welke praktische redenen zou je je dorp ergens anders heropbouwen?
- Wat zou je zelf doen als je WOI meegemaakt had en je dorp verwoest was?

UNLOCKCODE: 1920

ACHTERGROND VOOR DE LEERKRACHT

1 Oostkerke is na de Eerste Wereldoorlog net zoals Kaaskerke en Sint-Joris niet heropgebouwd op dezelfde locatie. Het dorpscentrum lag oorspronkelijk iets zuidelijker (volledig rechts van de weg Lampernisse-Lettenburg).

2 Dat het dorp zich voor de Eerste Wereldoorlog elders bevond, is nog duidelijk te zien aan de begraafplaats van Oostkerke, die vroeger een kerkhof was en dus rond de kerk was gesitueerd.

3 Op de begraafplaats zijn twee opmerkelijke zerken terug te vinden. Op het ene zerk is een Vlaams symbool te herkennen, namelijk de heldenhuldezerk die wijst op de Vlaamsgezindheid van de overledene en/of de nabestaanden. Op het andere zerk is een Belgische vlag te herkennen, de tricolore vlag. De aanwezigheid van die symbolen heeft als doel het versterken van het Vlaamse of Belgische gevoel.

DILEMMA

Landen moeten elkaar helpen tijdens een oorlog.

Je kiest voor een alliantie (samenwerking) met andere landen. Je land staat de andere landen bij tijdens oorlog en omgekeerd.

OF

Je vecht enkel voor je eigen land tijdens een oorlog.

Je bent neutraal en hoopt daarom niet aangevallen te worden. Je land staat andere landen niet bij tijdens oorlog en omgekeerd.

BIJVRAGEN

- Wat betekent 'alliantie'?
- Wat betekent 'neutraal'?
- Zou jij via sociale media tonen dat je achter een land staat? Waarom en hoe?
- Zou je vechten voor een ander land? Waarom wel of niet?
- Wat zou je ervan vinden als niemand ons land helpt tijdens een oorlog?
- Waarom heeft de landbouwer de bunker nooit laten slopen?

UNLOCKCODE: 2

ACHTERGROND VOOR DE LEERKRACHT

1 Deze herdenkingsplaats is zeer uniek omdat die het multiculturele karakter van de Eerste Wereldoorlog laat zien. Dat ook kolonies verplicht waren om ver van hun thuisland de wapens op te nemen, is een minder belicht onderwerp. De bunker is als monument beschermd sinds 2001 en in 2008 werd de bunker gerestaureerd.

2 In deze bunker kan je een spitse hoefijzerboog zien met Arabische inscripties. Dat wijst op de tijdelijke aanwezigheid van Arabische manschappen. Ze maakten deel uit van de Franse koloniale troepen. De Arabische tekens zijn door de universiteit van Dubai ontcijferd: 'Er is geen grotere God dan Allah. Als je in Allah gelooft, zal je zegevieren zoals de zege over Tadmoor en Namar.'

3 De bunker staat niet in de eerste lijn, maar van hieruit vonden artilleriebeschietingen plaats.

BEGRAAFPLAATS SINT-JACOBSKAPELLE

DILEMMA

Strijden voor je vrijheid rechtvaardigt dat je zelf misdaden (zoals doden) begaat.

Als je (mensen) rechten worden bedreigd, mag je misdaden plegen en zelfs doden om dit te voorkomen.

OF

Er is niets dat misdaden zoals doden rechtvaardigt.

Ook al staat je vrijheid op het spel, je mag nooit een andere mens doden.

BIJVRAGEN

- Wat betekent 'vrijheid' voor jou?
- Welke misdaden mag je (niet) plegen om te strijden voor je vrijheid?
- Wanneer mag een mens een andere mens doden?
- Mag je een mens doden uit zelfverdediging?
- Wat denk je van de doodstraf?

UNLOCKCODE: 1914

ACHTERGROND VOOR DE LEERKRACHT

1 Op deze begraafplaats vind je een heldenhuizezerk van de gesneuvelde soldaat Lode Delputte. Hij sneuvelde op kerstnacht 1914, op enkele honderden meter van de locatie waar enkele dagen later een kerstbestand plaatsvond tussen de Belgische en Duitse troepen.

2 Wat is het kerstbestand? Soldaten waren na vijf maanden vechten oorlogsmoe. Op kerstavond 1914 ontstaat er bij veel soldaten in de

loopgraven dan ook een sterke vredeswil. Langs beide zijden van de IJzer beginnen Belgische en Duitse soldaten te zingen. Op kerstdag zelf wordt er van op afstand met elkaar verbroederd en ook op tweede kerstdag zwijgen de wapens. De Duitse officier John William Anderson maakte de Belgische soldaten duidelijk dat hij een monsttrans die hij gevonden had in een klooster, wil teruggeven. De legeroversten zullen er nauw op toezien dat dergelijke verbroederingen zich niet meer voordoen. Soldaten mogen de vijand niet als een gelijkwaardige zien.

3 Hier staan jullie op een burgerbegraafplaats. Die verschilt van een militaire begraafplaats, waar gesneuvelde soldaten tijdens de Eerste Wereldoorlog voor eeuwig een rustplaats vinden. In een burgerbegraafplaats gelden andere concessies: sinds de jaren 1971 mogen burgers er slechts 50 jaar blijven liggen, tenzij er voor betaald wordt.

OPZET

Na de fietstocht kun je de tijd nemen voor een verwerking. In die verwerking worden de leerlingen uitgenodigd om symbolisch hun stem toe te voegen aan het landschap. Dit is een **boodschap voor het verleden of voor de toekomst** die ze voorstellen aan de hand van (eenvoudige) **miniatur land art**. Tijdens de presentatie vertellen ze welke boodschap erachter zit, sturen ze die het landschap in en beslissen ze meteen om het werk te laten staan of af te breken.

De duurtijd van de werkvorm kun je variëren: zo kun je de bouwtijd langer of korter maken, kun je kiezen om in deelgroepjes te presenteren of klassikaal ... Als je de dag zelf geen tijd meer hebt kun je deze werkvorm ook achteraf op school uitvoeren.

KIES OMGEVING

Kies een plek in de omgeving waar je veilig kan verzamelen met de klas en waar **losliggende natuurmaterialen** liggen. Dat kan bijvoorbeeld in het laatste stuk terug naar of in de omgeving van het museum of bezoekerscentrum (nadat je de fietsen terug inleverde).

TIP: als je wil, kan je de leerlingen ook reeds tijdens de tocht enkele kleine losliggende natuurmaterialen laten verzamelen.

BOUWEN EN STEM GEVEN

Geef de leerlingen de opdracht om individueel of in duo's miniatur *land art* te maken die een **boodschap voor het verleden of de toekomst symboliseert**. **Wat zou jij aan het verleden of aan de toekomst willen vertellen na de leerervaring van vandaag?** Wat wil jij vertellen aan mensen van vroeger? Wat wil jij vertellen aan mensen van straks? Welke boodschap, mening of oproep wil je kwijt na wat je vandaag leerde of beleefde?

De leerlingen bouwen met steentjes, takjes, twijgjes, gras, bladeren ... een bouwwerkje. Dat kan een miniatur monument zijn, een standbeeld, een kunstwerk maar evengoed iets puur visueel. Laat ze eventueel even googlen op *land art* ter inspiratie.

PRESENTEREN EN BEWAREN OF AFBREKEN

Organiseer een **presentatieronde** waarbij de leerlingen bij elkaar op bezoek gaan. Je kunt dit klassikaal organiseren of de leerlingen elkaar eerder vrij laten bezoeken.

De bezoekers proberen eerst te **interpreteren**. Daarna leggen de bouwers uit wat ze bouwden en **waarom**. Motiveer ze om hun **boodschap** expliciet het landschap in te sturen.

Na de presentatie van de miniatur en na de reacties van bezoekers, wordt telkens gevraagd aan de bouwer(s): **bewaar** je of **verwijder** je het uit het landschap? Waarna de bouwers hun keuze motiveren en het werk eventueel verwijderen.

REFLECTEREN

Als slot kunnen nog wat algemene reflectievragen gesteld worden.

- Wat was nieuw voor jou?
- Waar kijk je nu anders naar?
- Wat moeten we vooral herinneren van WOI?
- Wat is er jou opgevallen in de keuzes die je maakte bij de dilemma's?
- Waar was er het meest discussie over? Hoe komt dat denk je?
- Hoe vond je het om in dit landschap te fietsen?
- ...

LESDOELEN

- In **verbondenheid** de fietstocht beleven.
- Zintuiglijk **beleven** van een **historisch landschap**.
- **Reflecteren** over de waarde van **erfgoed** voor zichzelf en voor de maatschappij.
- Filosoferen en discussiëren over vraagstukken m.b.t. **erfgoedzorg, herinneren en landschapsverandering**; telkens vanuit het perspectief **verleden, heden en toekomst**.
- Interesse tonen voor **verhalen uit het verleden** en zo ook geprikkeld worden om meer te leren/weten over o.a. **WOI**.

LINKEN MET SLEUTELCOMPETENTIES EN EINDTERMEN

BURGERSCHAP

- Op basis van argumenten een eigen mening vormen.
- Openstaan voor en respectvol dialogeren over andere meningen.
- Engagement tonen in onze samenleving en actiegericht zijn.
- Zich kritisch opstellen en informeren.

HISTORISCH BEWUSTZIJN

- Historische fenomenen situeren in een historisch referentiekader.
- Tot een beargumenteerde historische beeldvorming komen vanuit verschillende perspectieven.
- De relatie tussen heden en verleden bestuderen.
- De samenhang tussen en aard van regionale en internationale fenomenen bestuderen (intercultureel).

CULTUREEL BEWUSTZIJN

- Verkennen van (een beeldende) artistieke uitdrukkingwijze en ermee experimenteren.
- De eigen culturele identiteit vormgeven en openstaan voor culturele verschillen, meerstemmigheid en diversiteit.

RUIMTELIJK BEWUSTZIJN

- De ruimte onderzoeken.
- Aandacht besteden voor processen en interacties die de ruimte een dynamisch karakter geven (landschapsevolutie), hoe het vroeger was en hoe de ruimte evolueert.

NEDERLANDS

- Versterken van communicatieve vaardigheden, o.a. via argumenteren, discussiëren en debatteren.

DUURZAAMHEID

- De samenhang en complexiteit van systemen begrijpen (systeemdenken) en ernaar handelen.
- Nadenken over duurzaamheidsvraagstukken zoals waarom iets wel of niet als erfgoed bewaard wordt of hoe je het historische landschap bewaart.

SOCIAAL-RELATIONELE COMPETENTIES

- Versterken van sociale vaardigheden zoals: opkomen voor zichzelf, elkaars grenzen respecteren, actief luisteren, empathie, samenwerken ...